

Ivan Aivazovsky, Sheep which forced by storm to the sea

Birinci cildini 1981 yılının Kasım'ında almışım. On yedi yaşındaydım demek ki. İkinci cildini 1982'de. Doğan Avcıoğlu'nun Türkiye'nin Düzeni kitabından söz ediyorum. Prof. Mustafa Akdağ'ın Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası kitabını ne zaman aldığım üzerinde yazmıyor. Avcıoğlu'nun kitabının altbaşlığı Dün-Bugün-Yarın. Aradan otuz yıldan fazla zaman geçmiş. "Ne uzun bir bugünmüş" diye düşünmeden edemiyor insan.

* * *

Her Şey Yerli Yerinde

Her şey yerli yerinde; havuz başında servi
Bir dolap gıcırıyor uzaklarda durmadan,
Eşya aksetmiş gibi tılsımlı bir uykudan,
Sarmaşıklar ve böcek sesleri sarmış evi.

Her şey yerli yerinde; masa, sürahi, bardak,
Serpilen aydınlıkta dalların arasından
Büyülenmiş bir ceylân gibi bakıyor zaman
Sessizlik dökülüyor bir yerden yaprak yaprak.

Biliyorum gölgede senin uyuduğunu
Bir deniz mağarası kadar kuytu ve serin
Hazların âleminde yumulmuş kirpiklerin
Yüzünde bir tebessüm bu ağır öğle sonu.

Belki rüyâlarındır bu tâze açmış güller,
Bu yumuşak aydınlık dalların tepesinde,
Bitmeyen aşk türküsü kumruların sesinde,
Rüyâsı ömrümüzün çünkü eşyaya siner.

Her şey yerli yerinde bir dolap uzaklarda
Azapta bir ruh gibi gıcırıyor durmadan,
Bir şeyler hatırlıyor belki maceramızdan
Kuru güz yaprakları uçuşuyor rüzgârda.

Ahmet Hamdi Tanpınar

Evrenin oluşumuna ilişkin mitolojiler, genellikle karmaşadan başlar. Antik Yunan mitolojisinde Kaos'tur (Χάος).

Karmaşadan bilinebilir öğeler çıkar ortaya bir bir; -Antik Yunan mitolojisinden sürdürürsem örnekmeyi- toprak (Γαῖα) gibi, gök (Οὐρανός) gibi.

Sonra değişim başlar. Gök Baba, Toprak Ana'nın üzerine gelir her gece örneğin.

Değişim, aynı biçimde yinelenir, kurala tabidir. Kurala tabi değişim, akış olarak görülür.

Akış görünür görünmez, bu akışın ussal kavranışı olarak düzen fikri olanaklı hale gelir.

Düzen fikri geliştikten sonra geriye bakıldığında bilinebilir öğeler, düzenli öğeler, kurala tabi değişim düzenli değişim olarak düşünülür.

Bilinebilirlik, sabitlik olarak düşünölen düzen, sabitlik olarak görölür ve değişimin karşıtı olarak sunulur. Halbuki düzen, bizzat değişimdir. Değişim düzenin karşıtı olarak konutlandırıldığında sanki bildik değişim, değişimden sayılmıyordu.

Toprak Ana'yla Gök Baba'nın düzenli ilişkilerinin sonucunda edindikleri oğul Zaman (Κρόνος), her gece yinelenen buluşmaya müdahale edip akışı alt üst eder. Bildik akışın değişimi, alt üst oluştur.

Her düzen, kendinden sonra karmaşaya dönülecekmiş gibi hissettirir; içindikileri alt üst oluştan çekindirir. Bu çekingenliğe baskın gelen sanki yalnızca zamanın ergen oğulluk halidir.

Düzenden sonra karmaşa değil yeni bir düzen gelir. Doğum bir alt üst oluştur, ölüm de. Yinelene yinelene düzenli hale gelirler. Öyle ki her düzen, düzenli değişimin yanı sıra düzenli alt üst oluşlarla doludur. Doğumdu, ergenlik isyanlarıydı, ölümdü derken, düzen değişimi olarak alt üst oluşlar, daha kapsayıcı ve sabit bir düzenin işleyişi oluverir.

Her birinin sonunda daha öncekinin sonuna göre daha aşağıya düşölen, neredeyse tıpa tıp aynı alt üst oluşlar dizisi biçiminde yaşanan döngölere karşılık gelen Türkiye'nin düzeninin sürüp gitmesinde, devrimin döngösel bir dengenin entegral parçası olan alt üst oluşlardan farklı olarak, bu sabit döngösel işleyişin bitirilmesi olarak kavranamamasının katkısı yadsınamaz.

* * *

Yetmişlerin başında daha bir çocukken mahallede birlikte top oynadığımız arkadaşlar; yetmişlerin sonuna doğru, amaçları bir olmasına karşın birbirleriyle kavgaya tutuşup birbirlerini sakatladılar, hatta öldürdüler.

Beş Satırla

Annelerin ninnilerinden

spikerin okuduğu habere kadar,
yürekte, kitapta ve sokakta yenebilmek yalanı,
anlamak, sevgilim, o, bir müthiş bahtiyarlık,
anlamak gideni ve gelmekte olanı.

1946

Nazım Hikmet

Yetmişlerin sonu, seksenlerin başından itibaren bir yanda Einstein'la, diğer yanda Freud'la başlayıp matematiksel çözümlenmeden Çin klasiklerine çeşit çeşit konuda okuyup araştırmaya daldım. Arkeolojik kalıntı, resim, heykel, mimari eserlere bakıp durdum; müzikleri dinledim, filmleri seyrettim. Rastladıkça kim olursa olsun hangi biçimde dışa vurursa vursun ifade edilenleri ciddiye alıp üzerine uzun uzun düşündüm. Bir iktisatçı olarak bu konulardaki araştırmalarımı yatırım değil tüketim olarak gördüm; Nazım'ın "o ne müthiş bahtiyarlık" dediği hale ulaşmak içindi.

Yıllar farkına varmadan geçip gitmiş. Emeklilik planları yapılan bir yaşa yaklaştığım zaman kafamı kaldırıp baktığımda bir de ne göreyim aynı hamam aynı tas. Devrim gereksinimi daha da güçlenmiş, devrim umudu daha da sönük hale gelmiş. Söz konusu olan devrim, ne ailenin, dinin, devletin ve piyasanın ortadan kaldırılması, sapkın olarak değerlendirilen ilişkilerin normalleşmesi ne de sınıfların, sömürünün, tahakkümün toptan ortadan kalkmasıdır. Gereksinim duyulan devrim, Türkiye'de on yedinci yüzyıldan bu yana süren, sömürü ve tahakkümün bekası ve yoğunlaşması bakımından bile bir gerekliliği yokken her neslin hayatını kabusu çeviren, ancak köle ruhluların ve mazoistlerin kendini hoşnut hissettiği koşulların aşılmasıdır.

* * *

Adam Smith on sekizinci yüzyılın sonunda dünyanın en gelişmiş ülkesinin Çin olduğunu yazar. On dokuzuncu yüzyılda emperyalist yayılmacılar, Çin'de başarılı oldular. Çin, yirminci yüzyıla en geri kalmış ülkelerden bir olarak girdi. Yirminci yüzyılda uzun ve sabırlı bir

devrimci süreçten geçti. Yirmi birinci yüzyıla yeniden en gelişmiş ülke olmaya doğru ilerleyerek girdi.

Türkiye, devrimci dönüşümden geçmediği için dört yüz yıldır daraldı; daralmayı sürdürüyor. İç karartıcı bir durum. Kolaylıkla umutsuzluğa sürüklenebilir insan.

Bir yandan dört yüz yıllık tecrübe bize bu işin örgüt eliyle ve giderek ülke çapında en geniş örgüt olan devlet eliyle olamayacağını gösterirken, diğer yandan bu işlerin örgütsüz olmayacağını açıkça belli olması umutsuzluğun kaynağında yatıyor. İyi niyetli bir nesil örgütlü olarak devrimci bir adım atsa bile bu döngünün bir evresi olmanın ötesine geçmiyor. Örgütlenme gerekse de yetersiz kalıyor.

Köklü dönüşüm için kültürel bir uyanış gerekiyor. Bilerek “kültürel değişim” değil “kültürel uyanış” diyorum çünkü gereksinim duyduğumuz kültürel zenginlik, çeşitlilik, birikim Türkiye’de var. Kendimizi hangi durum olursa olsun aciliyet hissine kaptırıp kısa dönemli çıkar hesaplarıyla saflaşarak bu zenginliği parçalıyoruz. Bir saftakiler kültürel öğelerin bir bölümünü, diğer saftakiler diğer bir bölümünü, başka bir saftakiler başka bir bölümünü dışlayarak, içimizdeki -bir arada olduklarında bir anlam ifade eden- kültürel zenginliği kısmen bastırıp kullanılamaz hale getiriyoruz.

Saflar arasındaki diyalog aslında insanın kendi içinde, bir türlü girmeye cesaret edemediği bir diyalogdur. “Ben dile getirmeye cesaret edemezsem başkalarından gönüllerini bir selama ve zihinlerini bastırdıkları fikirlere açma cesaretini göstermelerini nasıl bekleyebilirim?” diye düşünüp [Aklın Kuşku Hali](#)’ni her saftan dışlanmayı göze alarak yazdım.

“Okumalısın ve olabildiğince çok okunmasını sağlamalısın” diye düşünüyorum.